

3. Новий глава МЗС назвав пріоритети зовнішньої політики України // Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/08/29/7100219/>.

4. Північноатлантичний договір (Вашингтон, округ Колумбія, 4 квітня 1949 р.) // НАТО. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_17120.htm.

5. Фріз І. Чи можна вступити в НАТО з військовим конфліктом? // УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/10023365-chi-mozhna-vstupiti-v-nato-z-viyskovim-konfliktom.html><https://www.unian.ua/politics/10023365-chi-mozhna-vstupiti-v-nato-z-viyskovim-konfliktom.html>.

6. Литвиненко Я. Багатошвидкісна Європа: які зміни чекають на ЄС та як це вплине на Україну // Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/08/15/7069412/>

*Стеценко Світлана Власівна, кандидат історичних наук, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПОЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ОФОРМЛЕННЯ «РОСІЙСЬКОЇ» ІДЕНТИЧНОСТІ

Повернення, реінтеграція Донбасу, навіть без ув'язки з аналогічним процесом щодо Криму, утримує в собі різномасштабні виміри, зокрема політично-акцентований гуманітарно-науковий вимір, пов'язаний з участю російських вчених-гуманітаріїв у розробці політичних рішень. На тимчасово окупованих територіях знищена політична функція української національної ідентичності. В українських громадян з'явилися російські паспорти, в шкільних підручниках – оновлені історичні наративи. Наявним став цивілізаційний розлом, де головна ідеологічна лінія починається з питання антифашизму. В Україні комунізм прирівняний до нацизму і заборонена його пропаганда, включно з пропагандою радянського періоду, а там – спадкоємність історичного процесу, «безсмертний полк» та відповідна атмосфера навколо нього.

В цьому році в Росії указом Путіна затверджена нова редакція Стратегії державної національної політики РФ до 2025 року, яку, очевидно, варто розглядати не тільки як державний документ, але і як показник рівня об'єктивності та наукової сумлінності нинішніх представників російської гуманітарної науки. «Стратегію» підготувала група В. Тішкова, який донедавна очолював Інститут етнології і антропології РАН, а також був міністром у справах національностей.

Презентуючи «Стратегію» у журналі «Вестник Российской нации», В.Тішков наголосив, що розробка документу супроводжувалася дебатами та напруженою політичною боротьбою, особливо з мовної проблеми. На думку В. Тішкова, для Росії із європейського досвіду найбільш прийнятний досвід Франції, де ще два століття тому близько половини населення не використовували французьку мову, а нині вся країна розмовляє нею; а місцеві мови поступово зникають.

Екстраполяція французького досвіду на Росію виокремила таку внутрішню «російську» загрозу як, наприклад, татарську ідентичність, коли татари республіки Татарстан усвідомлюють себе передусім татарами і вважають символи Казані домінуючими щодо Московського Кремля. Тому російськими вченими здійснена спроба повернути у науковий обіг фундаментальну для національної ідентичності категорію «російський народ». Вона зникла в 1917 р. слідом за вилученою назвою Росії. Після 1991 р. це слово повернулося з подачі Єльцина. З іншого боку, в наявність єдиного російського народу мало хто вірить.

На думку В. Тішкова, сьогодні на пострадянському просторі панує етнонаціоналізм. Як доказ цього наводиться прагнення «місцевих» та зарубіжних інтелектуалів з проблем націобудівництва та націоналізму в Росії виправдовувати етнонаціоналізми як реакцію на радянські колоніальні режими і прагнення подолати імперське минуле. В. Тішков зауважує, що існує потужна критика єдиного типу етнічного націоналізму – руського, який розглядається як синдром великоруського шовінізму. В цьому випадку його виправдальна аргументація тавтологічна: це захисна складова, хоча з додаванням патріотичного компоненту, напрямку громадської думки, також політичного спектру (реакція на русофобію), зовнішнього тиску на РФ та применшення її ролі в світі. Він навіть посилається на відсутність в англійській мові двох різних позначень: «русський» і «російський» (одне слово «Russian»), що ускладнює розуміння російської ситуації або стає політико-ідеологічним чинником.

В якості переваги національного проекту створення російської нації виокремлюється федеративний устрій Російської Федерації та інститут національно-культурної автономії. Тоді як зрозуміти: чому в якості внутрішньої національної загрози розглядається татарська етнічна ідентичність?

«Стратегія» пропонує «природну асиміляцію», перетворення всіх народів Росії в росіян. Зусиллями російських вчених-гуманітаріїв, дотичних до розробки теми «російської» ідентичності, зроблений висновок про те, що «на зміну старої радянської і регіональної етнічної ідентичності в якості пріоритетної прийшла самосвідомість

загальноросійська» [1, с. 411]. Разом з тим, уже наступною фразою дезавуюється попередній висновок, бо йдеться про те, що в ряді регіонів, республік превалує етнічна приналежність, а не загальноросійська. Така ситуація розглядається як поштовх постановки завдань перед академічною громадськістю: чим заповнити і як оновити цей комплекс співпричетності з Росією. В якості пріоритетного політичного фактору появи співпричетності пропонується розглядати скорочення викладання національними мовами в російських школах.

Верховна Рада з цього приводу прийняла звернення до світової громадськості з вимогою засудити порушення прав корінних народів РФ, розглядаючи це як фактор остаточної русифікації. В самій Росії помітного спротиву цьому не відбулося. Російський режим черговий раз продемонстрував стабільність, а суспільство – етатистську свідомість.

Розглядаючи витoki руського етатизму на основі аналізу етнічної картини світу руського народу, відома дослідниця в галузі історичної етнології С. Лур'є виявила спільний знаменник для таких історично центральних інституційних форм організації руського суспільства як община (мір) та держава. Народний загаль і чиновництво С. Лур'є розглядає як дві внутрієтнічні групи, що мають різні ціннісні орієнтації, але знаходяться у постійній взаємодії, пов'язані єдиною цілісністю соборного, общинного та державного типу. В ході взаємодії цих етнічних груп (функціонального внутрієтнічного конфлікту) «обігрувалася» ідеологема «Москва – Третій Рим – Свята Русь». Вона слугувала основою державної ідеології, що передбачала територіальну експансію та зробила психологічно легким процес переселення в регіони, де ще не була встановлена російська державна юрисдикція, а також створила передумови для культурної гомогенізації державної території. С. Лур'є поділяє висновок, що тенденція російської імперської політики завжди полягала в тому, щоб встановити, наскільки це можливо, однаковий устрій життя для підданих. Національність не була значимою категорією для руських імперських діячів [2, с. 275-276].

Ряд авторитетних зарубіжних вчених вважають, що проект російської нації, як і самі поняття «російська нація» і «російська ідентичність» є химерою на зразок проекту радянської людини. На їх думку в Росії до сьогодні нації недосамовизначилися. Ця проблема стоїть на порядку денному їх майбутнього розвитку.

Так, австрійській історик А.Каппелер, який 20 років досліджує українсько-російські зв'язки у книзі «Нерівні брати» на основі аналізу перехресної історії обох народів протягом кількох століть, відзначає асиметричність цих відносин, починаючи з XVIII ст. З XIX ст. Росія офіційно називала українців «малоросами» і частиною російського

народу. В радянський період історія багатонаціонального СРСР, на думку Каппелера, була гармонізована в догмі про дружбу народів. Сьогодні сформовані історичні наративи двох різних країн та держав. Росія, як і Україна, молода запізнена нація, яка існує чверть століття [3, с. 100]. З огляду на відсутність неперервності української державної традиції запізнена українська націотворення сприймається об'єктивним. Україна прискорено вчиться бути нацією.

В Росії від доби середньовіччя державна традиція не переривалася. Проте, на думку британського історика Д. Госкінга, ця «потужна велетенська» держава стала «на заваді формуванню російської нації («русской нации»)). [3, с. 101] Очевидно про нинішній політичний запит на загальну «російську» ідентичність можна говорити як про черговий великодержавний проект.

Список використаних джерел та літератури:

1. Тишков В. А. Российская идентичность: внутренние и внешние вызовы.// Сайт «ValeriyTishkov.ru» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.valerytishkov.ru/engine/documents/document2648.pdf>
2. Лурье С. В. Историческая этнология. – М: Аспект Пресс, 1997.
3. Каппелер А. Нерівні брати. Українці та росіяни від середньовіччя до сучасності / Андреас Каппелер, пер. з нім. В. Кам'янець. – Чернівці: Книги – ХХІ. 2018.

*Медвідь Федір Михайлович, доктор наук в галузі політології,
кандидат філософських наук, професор МКА, професор кафедри теорії
держави і права та конституційного права*

*Ковальов Вадим Вікторович, магістрант
Урбанський Максим Вікторович, магістрант
Міжрегіональна академія управління персоналом*

БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Стратегія національного розвитку України, що базується на системі національних інтересів і пріоритетів, включає і стратегію національної безпеки держави, яка визначає принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз[4]. З урахуванням геополітичної і внутрішньої ситуації діяльність усіх державних органів в Україні має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і